

Nr 327

Av fru Sandström m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till utbyggnad av AB Statens skogsindustrier, m. m.

I Bil. 31 till årets statsverksproposition, Kapitalbudgeten, föreslås att ett investeringsanslag för budgetåret 1959/60 anvisas till aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier till ett belopp av 21 milj. kr.

I Bil. 12, tionde huvudtiteln, redovisas motiven till denna begäran, varjämte departementschefen anmäler att ytterligare kapitaltillskott för nämnda bolag framdeles kommer att bli behövlige och då kommer att anmälas för riksdagen. Ett godkännande av nu begärda investeringsmedel på 21 milj. kr. kommer av departementschefen att anses »innefatta ett godkännande av riksdagen av här behandlade investeringsplaner hos Statens skogsindustrier och därmed möjliggöra för bolaget att omedelbart göra erforderliga maskinbeställningar och påbörja arbetena».

Med anledning av denna begäran om riksdagens bistånd till ytterligare aktieteckning i Statens skogsindustrier kan det till en början vara av intresse att erinra om vad som i riksdagens handläggning av frågor rörande detta bolag förevarit under den senaste tioårsperioden.

I årets statsverksproposition erinras om hur Statens skogsindustrier tillkom genom övertagande av domänverkets industriella rörelse i början av 1940-talet. Denna rörelse bestod då huvudsakligen av sågverk, och övertagandet aktualiserades av verkets övertagande av karlsborgsindustrierna i Norrbotten i slutet av 1930-talet. Under 1940-talet skedde en kontinuerlig upprustning av anläggningarna. I början av 1950-talet redovisades att de dåvarande skogsavverkningarna i övre Norrland lämnade ett relativt ringa sågtimmerutbyte, vadan det ansågs ofrånkomligt att bolagets produktion anpassades efter den strukturella förändringen av råvarubristen. I början av 1950-talet utgjorde de sågade varorna kvantitativt 90 proc. av bolagets sammanlagda produktion.

Trots dessa konstateranden fortsatte emellertid bolaget med investeringar i sågverken. I en interpellation hösten 1952 frågades om inte den dittills och alltjämt fortgående forcerade utbyggnaden av sågverkssidan var en felaktig inriktning av bolagets produktion. Departementschefen delade inte denna mening.

År 1953 begärde och erhöll Statens skogsindustrier en ökning av sitt aktiekapital med 22 milj. kr. Vid detta tillfälle begärdes från folkpartihäll en utredning beträffande bolagets ekonomiska ställning. Ytterligare investeringar i bolaget borde föregås av en sådan utredning. Denna begäran avsågs av riksdagen. Domänverket erhöll detta år en ökning av sin rörliga

kredit på 30 milj. kr., vilken kredit var behövlig därför att bolagets leveransskulder till verket förvandlats till långfristiga lån.

År 1956 begärdes på nytt kapitalförstärkning. Vid detta tillfälle redovisade bolaget att man dittills inom sågverksgruppen inalles investerat ca 106 milj. kr. men att ännu ett par sågverk återstod att ombygga. Bolagets begäran avsåg ett garantilån på 60 milj. kr. Riksgäldskontoret uttalade i sitt yttrande över denna begäran att det i princip inte kunde vara någon skillnad på statlig upplåning genom riksgäldskontoret och statsgaranterad upplåning genom ett statligt bolag, att en upplåning av den art bolaget begärt kunde leda till desorientering och splittring av lånemarknaden och att i fortsättningen bolagets anspråk på kapital borde behandlas över budgeten. Riksgäldskontoret var därför benäget att föreslå avslag på bolagets begäran men kunde å andra sidan inte bortse från bolagets uppenbara behov av kapital och föreslog därför en kredit på 30 milj. kr. Departementschefen delade riksgäldskontorets betänkligheter och ansåg att en närmare utredning borde komma till stånd, men då han inhämtat att bolaget självt hade för avsikt att utreda sina affärer, ansågs detta till fyllest. I proposition till riksdagen begärdes så riksdagens godkännande av en kreditgaranti på 35 milj. kr.

I en folkpartimotion hemställdes att detta bemyndigande måtte avslås och en skyndsam utredning komma till stånd beträffande Statens skogsindustriers ekonomiska ställning och framtida dispositioner. I motionen påvisades att bolaget fram till 1956 investerat 290 milj. kr., att det egna kapitalet 1954 utgjorde 51,2 milj. kr., varav endast 5,7 milj. kr. var fonderade vinstmedel. Det i företaget arbetande främmande kapitalet hade undergått kraftiga förändringar. År 1942 utgjorde de främmande skulderna 12 milj. kr., år 1954 hade dessa ökat upp till 189,4 milj. kr. De kortfristiga skulderna hade under 1954 ökat i anmärkningsvärd grad och belöpte sig till 122,6 milj. kr. En väsentlig del av de kortfristiga skulderna hade använts för varaktiga investeringar. Endast omkring hälften av de kortfristiga skulderna syntes ha täckning i likvida omsättningstillgångar. Bolagets avkastning måste anses vara låg i förhållande till rörelsens omfattning. En utredning ledande till en sanering av bolagets ekonomiska ställning syntes vara väl motiverad. Motionen yrkade avslag på den begärda lånegarantien i avvaktan på en allsidig utredning. Denna begäran avsågs av riksdagen.

Innan ännu året gått till ända hemställde bolaget på nytt hos regeringen om kapitalförstärkning; denna gång begärdes ett anslag på 60 milj. kr. till ökning av aktiekapitalet med nominellt 50 milj. kr. till en kurs av 120 procent, varjämte domänverket, under vilket Statens skogsindustrier bildade dotterbolag med verket som nominell ägare av aktiestocken, anhöll om ytterligare kredit på 50 milj. kr.

Inför dessa framställningar ansåg finansministern att en utredning om bolagets ställning borde komma till stånd. Det uppdrogs åt sedermera stats-

rådet Kling att verkställa denna utredning, som enligt direktiven innefattade bl. a. det inbördes förhållandet mellan verket och bolaget. Uppdraget redovisades i mars 1957.

Enligt utredningen hade bolaget utvecklats på ett sätt som knappast hade förutsetts vid dess bildande. Utredningsmannen förordade att bolaget skulle skiljas från domänverket och läggas direkt under Kungl. Maj:t. Detta ansågs nödvändigt för att statsmakterna skulle få större möjlighet att överblicka och kontrollera bolagets utveckling och avväga dess kapitalbehov. Vidare skulle ett underställande direkt under Kungl. Maj:t innebära att bolaget inte skulle kunna utvidga sin verksamhet till nya områden, varvid påtalades att bolaget engagerat sig i rederiverksamhet genom anskaffande av egna fartyg utan att statsmakterna i förväg erhållit tillfälle att pröva frågan. Bolaget skulle därjämte inte heller såsom hittills kunna utvidga sina investeringar utan att kunna täcka dessa genom självfinansiering. Statsmakterna skulle inte längre i efterhand stå inför nödvändigheten att finansiera projekten.

Utredningen, som här endast i korthet berörts, verifierade på flera punkter den kritik mot bolagets skötsel, som framförts inte minst från folkpartiet, men som tidigare inte vunnit gehör.

Finansministern, som övertagit ärendet från jordbruksdepartementet, delade utredningsmannens uppfattning på alla punkter. I proposition föreslogs att bolaget skulle skiljas från domänverket, aktiestocken skulle överföras till fonden för statens aktier, och de krediter på 34,55 milj. kr., som domänverket hållit som leveranskrediter, men som fått långfristig karaktär, föreslogs bli överförda till fonden för låneunderstöd, där lånet skulle löpa amorteringsfritt.

Finansministern vände sig med skärpa mot bolaget, vars framställningar inte kunde anses förenliga med den för det dåvarande eftersträfvade ekonomiska återhållsamheten. Med hänsyn till bolagets prekära ekonomiska ställning ansåg sig dock finansministern böra medge en kapitalförstärkning genom ökning av aktiekapitalet, men denna förstärkning förbands med det uttryckliga villkoret att den borde begränsas till vad som erfordrades för att bolagets onormalt stora kortfristiga skulder skulle nedbringas och med den bestämda rekommendationen att bolaget dessutom självt skulle ytterligare bidra till denna sanering genom att minska sin lagerhållning. Vad finansministern ansåg särskilt besvärande var bolagets utländska skulder, som betecknades som »förskott från kunder». Ökningen av aktiekapitalet föreslogs bli 35 milj. kr.

I en motion från folkpartihåll gjordes ingen erinran mot de föreslagna åtgärderna, då dessa gick helt i linje med vad som tidigare framhållits såsom önskvärt. I motionen underströks emellertid det uttryckliga förbehåll, som förenats med en kapitalökning på 35 milj. kr., nämligen i första hand de kortfristiga skuldernas nedbringande. Men även om dessa på detta sätt

kunde minskas, kvarstod dock bolagets behov av ytterligare medel till påbörjade investeringar. Enligt finansministerns bestämda uttalande skulle ytterligare investeringar ske genom självfinansiering. Om detta inte var möjligt skulle ytterligare investeringar inte få ske utan statsmakternas hörande i förhand. I folkpartimotionen begärdes en utredning, syftande till »en verklig konsolidering innan fortsatt kvantitativ expansion överväges». Den i motionen begärda utredningen avslogs.

Trots de bestämda direktiv, som anknöts till statsmakternas beslut 1957, har bolaget fortsatt sin investeringsverksamhet, och någon mera betydande avveckling av de kortfristiga skulderna har inte skett. I januari 1958 tillfrågades handelsministern i en interpellation i andra kammaren om en redogörelse kunde lämnas inför kammaren om på vilket sätt 1957 års riksdagsbeslut fullföljts inom bolaget. Av svaret framgick att någon kontroll från departementets sida inte utövats. Sådan kontroll skulle ske »i samband med granskningen av bokslutet när det föreligger färdigt». Beträffande frågan om de utländska skulder, bolaget ådragit sig, förklarades att dessa utgjorde 105 milj. kr. vid senaste årsskifte och att bolaget lagt upp en tioårsplan för deras avveckling. Inför interpellantens påpekande av att bolagets investeringar enbart under år 1957 uppgått till 42 milj. kr. och för 1958 beräknades uppgå till 23 milj. kr. svarade handelsministern med att hänvisa till ett yttrande av finansministern under debatten 1957, vari det sades att det gällde att hjälpa bolaget »runt hörnet» till dess beslutade investeringsprogram fullföljts. Yttrandet korresponderar inte riktigt med finansministerns ovan anförda bestämda krav i propositionen, som godtogs av riksdagen.

Det bokslut som 1958 redovisades för verksamhetsåret 1957 visar att någon anbefalld återhållsamhet från bolagets sida inte kan påvisas. Inte heller har lagerhållningen i någon väsentlig grad kunnat nedbringas. Det säges att lagret av råvaror binder stora kapitalbelopp. En minskning av lagren vore önskvärd men har inte kunnat åvägbringas.

Vidare beklagar bolagsstyrelsen i nämnda årsberättelse den felaktiga produktionsinriktningen på trävaror, som nu bedömes som »mycket belastande». Denna inriktning på sågade trävaror står heller inte, säges i berättelsen, i lämpligt förhållande till virkesavkastningens sammansättning i de områden, där bolaget hämtar sin råvara. På grund av dessa förhållanden anses det nu nödvändigt att inrikta den fortsatta utvecklingen på fiberindustri.

Dessa uttalanden från bolagets sida är ytterst anmärkningsvärda. Sedan två decennier har man ihärdigt utbyggt sågverkssidan och gjort stora och kostnadskrävande investeringar för förbättringar och rationaliseringar sikande till en ökande produktion. Redan för ett tiotal år sedan var man medveten om råvarubasens knapphet på sågtimmer, något som orsakat att bolaget i stor utsträckning anskaffat sågtimmer i Finland. Medan den

övriga industrien anpassat sig efter såväl den allmänna marknadens förändringar som den svenska råvarubasens struktur, har det statliga bolaget fortsatt att investera i sågverken. Det torde därför utan överdrift kunna sägas att bolagsledningen brustit i förutseende och under utbyggnadstiden i sina investeringar handlat utan att i förväg planera på längre sikt.

I årets statsverksproposition föreligger nu förslag om anläggande av ny cellulosafabrik i Lövholmen. Här lämnas till en början vissa uppgifter om bolaget. Detta omfattar i dag 10 sågverk, varav fem ligger i Norrbotten. Därjämte finns ett sågverk för legosågning. Under 1957 producerade bolaget 118 000 stds sågverksprodukter, 68 000 ton cellulosa, 21 000 ton papper, 94 000 ton wallboard samt 11 000 ton stålsand och mineralullprodukter.

Departementschefen konstaterar, att likviditeten varit hårt belastad och att den kortfristiga skuldsättningen ökat, något som visar att bolaget inte kunnat ta 1957 års riksdagsbeslut till efterrättelse. Det konstateras vidare i propositionen, att läget på trävarumarknaden varit ogynnsamt under 1958, men att driften vid sågverken i sysselsättningssyfte uppehållits i full utsträckning. Härvid har betydande belopp bundits i varulager. Departementschefen redovisar vidare, att Kungl. Maj:t medgivit bolaget rätt att pantförskriva inteckningar för ett lån på sammanlagt 60 milj. kr. »under förutsättning att lånen användas för betalning av de kortfristiga skulderna». Genom denna åtgärd säges bolaget ha beretts möjlighet till »en önskvärd konsolidering». Denna knapphändiga redovisning av ett nytt lån på 60 milj. kr. ger inte riksdagen något närmare besked om på vad sätt bolaget konsoliderat sin ställning.

Den fortsatta utbyggnad av Statens skogsindustrier, som nu förelås, sammanhänger med en framställning från länsstyrelsen i Norrbottens län, grundad på en inom länet gjord undersökning av virkesbalansen. Enligt denna undersökning skulle det finnas ett överskott av uttagbart virke uppgående till 20 proc. av den faktiska avverkningen. Undersökningen omfattar åren 1953–1956. Av den under nämnda tid avverkade kvantiteten har förekommit en årlig nettoleverans av rundvirke till andra län, som beräknas till 25 proc. av den totala avverkningen i länet. Detta anser länsstyrelsen ge klart belägg för att råvarutillgången tillåter en avsevärd ökning av länets skogsindustri. Huvudparten av denna virkestillgång bör användas till massa- och papperstillverkning. Härvid borde, enligt länsstyrelsen, en undersökning ske om en ny industri bör förläggas till Kalix eller Piteå eller om någon annan plats i länet är lämplig.

Denna fråga krävde en närmare utredning, och Kungl. Maj:t uppdrog därför åt Statens skogsindustrier att närmare undersöka lämplig förläggningssort.

Bolaget, som tidigare yttrat sig över länsstyrelsens skrivelse, framhöll därvid att en ny industri måste »så planeras i fråga om läge, produktionsstruktur och storleksordning, att den på längre sikt blir fullt ekonomiskt

lönande». Eftersom bolaget nu har en alltför stark inriktning på trävaror, anses att allt talar för att den nya industrien bör inriktas på cellulosa. Sedan den nuvarande cellulosaaproduktionen utbyggs i Karlsborg återstår piteådistriktet, som anses bäst lämpat för utbyggnad av industri, baserad på sulfatved. Bolaget har också planer på utbyggnad i Karlsborg, men i alternativet mellan dessa båda möjligheter föreslås att piteåprojektet i första hand realiseras. Bolaget föreslår sålunda en anläggning för tillverkning av 110 000 ton sulfatmassa och halvkemisk massa av björk samt för vidare bearbetning av massan till papper. Vedförbrukningen per år beräknas till ca 11 milj. f³tr sulfatved och ca 2,4 milj. f³tr björkved.

Bolaget framhåller vidare, att rörelsen »under förutsättning att marknadsförhållandena inte ytterligare försämras» kan väntas ge tillfredsställande resultat. Man kan dock inte räkna med att driftöverskottet samtidigt skall räcka till både finansiering av nyanläggningar och nedbringandet av kortfristiga skulder. I den mån man kan frigöra nu ineliggande lager, kan dessa medel användas till nedbringandet av nämnda skulder.

Statens skogsindustrier räknar nu för den närmaste femårsperioden med ett medelsbehov för utbyggnad och underhåll av nuvarande anläggningar av omkring 50 milj. kr. Ersättnings- och kompletteringsarbeten vid Karlsborg kommer under nämnda tid att kosta 25 milj. kr. Under förutsättning att bolaget medges rätt att pantförskriva in-teckningar i bolagets egendom, anser man sig själv kunna finansiera nämnda investeringar och därutöver högst en tredjedel av den nya anläggningen i Piteå. Återstoden av kostnaderna för nämnda anläggning, ca 80 milj. kr., måste täckas genom kapitaltillskott, som kan ske genom att bolagets aktiekapital ökas med 21 milj. kr. till 100 milj. kr. samt att 60 milj. kr. tillföres bolaget som amorteringsfritt lån. Skall utbyggnad påbörjas innevarande år, bör ökningen av aktiekapitalet ske den 1 juli 1959 varjämte samtidigt 20 milj. kr. bör ställas till förfogande och därefter samma summa årligen fram till 1962.

Den förut nämnda skrivelsen från länsstyrelsen i Norrbotten utsändes på remiss till Sveriges skogsägareförbund och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund samt Statens skogsindustrier. Däremot remitterades skrivelsen inte till i Norrland verksamma enskilda industrier. Skogsägareförbundet begärde emellertid yttrande från Svenska cellulosaaaktiebolaget, vilket yttrande överlämnades till regeringen samtidigt med förbundets eget.

Mo och Domsjö aktiebolag, som icke erhållit tillfälle att yttra sig över råvarutillgångarna i Norrbotten, översände senare en skrivelse till statsutskottet.

Svenska cellulosaaaktiebolaget ifrågasätter i sin skrivelse huruvida virkesöverskottet är så beläget, att det i sin helhet kan ingå som led i uthålligt skogsbruk. Bolaget erinrar vidare om att världsmarknaden för cellulosa och papper f. n. tryckes av ett stort kapacitetsöverskott, som kan väntas bestå en tid och som skärpt konkurrensen och lett till prisetfgifter och

produktionsinskränkningar. Konsumtionen av papper och papp visar emellertid en fortgående stegring, och därför framstår efterfrågesituationen på längre sikt relativt gynnsam. De norrländska industrierna bör även i fortsättningen ha möjlighet att hävda sig på världsmarknaden. Detta måste emellertid ske i stark konkurrens med främst den finska och den nordamerikanska skogsindustrien. I Finland är större delen av massaindustrien förlagd till stora enheter, och den nordamerikanska industrien består av stora och moderna enheter. Om en cellulosaindustri i Norrland skall drivas med fullgod lönsamhet, måste man därför tillvarata stordriftens alla fördelar. Virkesöverskottet bör därför enligt bolagets mening i första hand utnyttjas genom att redan befintliga fabriker utvidgas.

Mo och Domsjö aktiebolag går i sin skrivelse in på motiveringen för den betydande kapitalinsats, som nu föreslås för det statliga bolaget, nämligen virkesöverskottet i Norrbotten och sysselsättningsproblemen. Virkesöverskottet beräknas till 0,7 skogskubikmeter, motsvarande 20 proc. av den faktiska genomsnittliga avverkningen 1953–56. Bolaget betonar att det föreligger betydande svårigheter att med någorlunda säkerhet framräkna outnyttjade virkestillgångar. Om man utgår från de framräknade siffrorna uppgår virkesöverskottet uttryckt i kubikfot till ca 18 milj. f³ barrvirke och ca 7 milj. f³ lövvirke. Med normal råvaruförbrukning per ton cellulosa förslår detta till ca 65 000 ton cellulosa av barr- och ca 35 000 ton lövmassa. Den föreslagna anläggningen i Lövholmen i Piteå skulle sålunda ta i anspråk mer än det angivna barrvirkesöverskottet.

Inom den privata industrien pågår emellertid redan utbyggnader som kommer att påverka situationen i Norrbotten. *Mo och Domsjö aktiebolag* har funnit det angeläget att för sin del redovisa de planer på utbyggnad av produktionsvolymen, som genomförts eller är under utförande. Den sammanlagda årskapaciteten för *Mo och Domsjö*s fabriker är för närvarande 350 000 ton. Råvarubehovet för hela koncernen, inklusive sågverk och wallboardfabrik, uppgår till ca 70 milj. f³, varav en betydande del löv. Bolaget är redan nu hänvisat till att i avsevärd utsträckning täcka detta behov i Norrbotten, och bolaget har alltid betraktat övre Norrland som ett enhetligt anskaffningsområde och därvid inte haft anledning att särskilja olika län. Redan under åren 1953–1956 utgjordes bolagets virkesanskaffning till inte mindre än 15 milj. f³ av virke från Norrbotten. Denna siffra har efter 1956 stigit och utgjorde 1958 24 milj. f³, varav 5 milj. f³ lövved. Enbart genom *Mo och Domsjö*s produktionsökningar har sålunda den årliga avsättningen från Norrbotten från genomsnittet 1953–1956 ökat med 9 milj. f³. Bolagets produktionsökning har alltså redan tagit i anspråk en betydande del av det virkesöverskott som beräknades föreligga 1956.

Härtill kommer att bolaget redan påbörjat utbyggnad av sulfatfabriken i Husum från nuvarande ca 190 000 ton till 250 000 ton. Denna utbyggnad beräknas vara genomförd 1960. Från detta år har bolaget en total tillverk-

ningskapacitet av 450 000 ton. Den beräknade ökningen av erforderlig råvara uppgår till 20 milj. f³. Om man till detta lägger den redan inträffade ökningen av 9 milj. f³ blir ökningen sammanlagt ca 30 milj f³, varav 20–25 milj. f³ beräknas härröra från Norrbotten. Bolaget är också berett att *genom tecknande av långtidskontrakt lämna garantier för denna avsättning.*

Om lövholmenprojektet kommer till stånd, måste sålunda räknas med att råvarutillgången inte förslår till att försörja industrikapaciteten hos Mo och Domsjö. Någon del av den *sammanlagda* betydande utbyggnaden kommer då att få betraktas som en felinvestering.

I fortsättningen erinrar Mo och Domsjö i likhet med Cellulosabolaget om den ökning av fabriksenheterens storlek, som skett i Finland och Nordamerika. Det framgår av erfarenheterna i dessa länder, att man vid en anläggning av 110 000 ton årskapacitet ingalunda nått den eftersträfvade rationella tillverkningsvolymen. Mo och Domsjö har för sin del bestämt sig för en volym av åtminstone 250 000 ton i Husum. I fråga om Statens skogsindustriens val av alternativet Lövholmen i stället för att utbygga den redan befintliga cellulosaindustrien i Karlsborg finner Mo och Domsjö det egendomligt att man valt piteåalternativet. I kostnadshänseende ställer det sig avgjort förmånligare att utbygga en redan befintlig industri. I Finland räknar man med att kostnaderna för utbyggnad av redan befintliga fabriker går till 40 000–65 000 mark per årston medan motsvarande siffra för nybyggnad av motsvarande fabriker beräknas till 70 000–120 000 mark per årston, alltså ungefär det dubbla. Mo och Domsjö räknar med att där tillkommande kapacitet genom utbyggnad, dvs. 60 000 ton, kan åstadkommas med en investering av 20 milj. kr. under det att en helt ny fabrik av denna storleksordning skulle kräva fyrdubbelt belopp. Utbyggnad av redan befintliga fabriker ställer sig sålunda fördelaktigare med hänsyn till den jämförelsevis betydligt lägre tillverkningskostnaden för den tillkommande marginalkvantiteten.

Mot bakgrunden av vad som här anförts ur riksdagspropositioner och skrivelser må här till en början fogas några synpunkter på råvaruläget i Norrbotten. Det virkesöverskott, som framräknats i de tidigare berörda undersökningarna om virkesbalansen, torde i första hand vara resultatet av en teknisk-biologisk undersökning. Vid bedömningen av ett sådant överskott lär det vara nödvändigt att också överskottets belägenhet, dvs. vedens ekonomiska värde, beaktas. Det är anmärkningsvärt att man inte vid handläggningen av detta ärende tagit kontakt med den enskilda industrien i Norrland. Om man gjort detta, hade det på ett tidigare stadium stått klart att, såsom framgår av Mo och Domsjös skrivelse till statsutskottet, det konstaterade virkesöverskottet i Norrbotten inom några få år kommer att vara eliminerat — därest nämnda bolag i fortsättningen får i samma utsträckning som hittills och i den takt man beräknat för framtiden öka

sina uttag av virke inom Norrbotten. Om man lägger allmänekonomiska synpunkter på den svenska råvaruförädlingen inom våra exportindustrier måste det mest rationella utnyttjandet vara en förstahandsfråga.

Mo och Domsjö har grundat sin omfattande verksamhet på råvarubasen i Norrland. Bolaget har som synes i sin inlaga framhållit, att det för sin del inte haft anledning att särskilja olika län i Norrland. I detta sammanhang bör påpekas, att den norrbottniska undersökningen, som räknat ut hur stor del av råvaran från länet som »exporteras» söderut i Norrland, synes betrakta även dessa kvantiteter som en inom länet befintlig reserv, som man av allt att döma anser böra förädlas inom länet. En utbyggnad i Lövholmen, som för sin råvaruförsörjning även skulle ta i anspråk kvantiteter som nu får avsättning inom annat län och även de kvantiteter som för framtiden av den enskilda industrien beräknats tillgängliga, skulle sålunda åstadkomma varuknapphet för företag som redan utbygger sina industrier. Som påvisats i de båda enskilda industriernas inlagor är det i dag för exportlandet Sverige nödvändigt att mer och mer övergå till större enheter för att kunna på den hårdnande världsmarknaden konkurrera med exportländer sådana som Finland och Nordamerika. Ur dessa synpunkter synes en produktionskapacitet som den för Lövholmen beräknade redan från början vara för liten och därmed inte heller konkurrenskraftig i fortsättningen. Med tanke på de kostnader en nybyggnad per årston räknat ger kan redan denna omständighet vara tillräcklig för att man omprövar ställningstagandet till projektet i fråga.

Det kan heller inte ur nationalekonomisk synpunkt vara riktigt att betrakta Norrbotten isolerat ur råvarusynpunkt med krav på att all där befintlig råvara skulle förädlas inom länet. Om man strikt håller på en sådan uppfattning, skulle väl därmed följa att industrier i Norrbotten inte skulle kunna skaffa råvara utanför länet. Om man ur sysselsättningssynpunkt håller på att hela råvarureserven skall förädlas inom ett län, flyttar man därmed så att säga sysselsättningsproblemen till andra län. Man bör också i detta sammanhang uppmärksamma den garanti, som Mo och Domsjö förklarat sig villig att lämna i form av långtidskontrakt för en kontinuerlig sysselsättning i skogen för en årlig virkesavverkning motsvarande ungefär det inom länet 1956 framräknade virkesöverskottet.

Beträffande råvaruförbrukningen finns i statsverkspropositionen en uppgift om att Statens skogsindustrier »äger ca 80 procent av den norrbottniska skogsindustrien i årsproduktion räknat». Denna uppgift måste vara missvisande, då den av allt att döma torde avse relationerna inom sågverksindustrien, inte produktionen i dess helhet.

En nyanläggning i Lövholmen på 110 000 ton torde, som påpekats, i dagens läge vara för liten för verkligt rationell drift. De redovisade anläggningskostnaderna, ca 120 milj. kronor, torde också vara för lågt räknade. Man torde därför kunna räkna med att om anläggningen blir genomförd,

kommer kostnaderna ingalunda att stanna vid de nu angivna, utan statsmakterna kommer med säkerhet att stå inför nödvändigheten av ytterligare avsevärda kapitaltillskott.

I detta sammanhang är det nödvändigt att något granska Statens skogsindustriers ekonomiska ställning. Enligt bolagets bokslut visas en vinst- och förlusträkning, upptagande ett bruttoöverskott före skuldräntor, avskrivningar och skatter på 28,6 milj. kronor, vilket utgör 13 procent av omsättningen 1957. Ett bruttoöverskott på 13 procent måste anses ligga lågt på en omsättning av 217 milj. kronor. Efter avdrag av skuldräntor på 15,8 milj. kronor återstår endast 12,8 milj. kronor eller drygt 6 procent av årsomsättningen före skatter och avskrivningar. Av dessa 12,8 milj. kronor har 8,2 milj. kronor använts för avskrivningar och 4,6 milj. kronor för skatter. (År 1956 var avskrivningarna 7 milj. kronor och skatterna 5,3 milj. kronor.) *Någon vinst har inte redovisats för 1957, inte heller har under året någon utdelning på det till 79 milj. kronor uppgående aktiekapitalet lämnats.*

Innan bolaget får några medel över för sin rörelse och därigenom, som bolaget ställt i utsikt, kan bidra till anläggning av nya projekt, måste inte bara skuldräntor betalas utan även medel reserveras för erforderliga amorteringar av skulder och för nödiga investeringar i nuvarande produktionsapparat.

Vad amorteringsbördan beträffar kan man uppmärksamma att de korta låneskulderna enligt 1957 års bokslut uppgår till 129,2 milj. kronor. Om däri ligger normala leverantörsskulder på ca 30 milj. kronor, torde den övriga delen av de kortfristiga skulderna belöpa sig på ca 100 milj. kronor. De långfristiga skulderna utgöres av ett statligt förlagslån på 34,6 milj. kronor samt in-tecknings- och borgenslån på 79,7 milj. kronor eller sammanlagt 114,3 milj. kronor. *De totala låneskulderna uppgår således till ungefär lika mycket som bolagets omsättning 1957.*

Med hänvisning till läget på kapitalmarknaden och den redan stora låneskulden torde bolaget de närmaste åren tvingas att betala en inte obetydlig del av sina korta skulder med egna vinstmedel. Lagren av råvaror och färdiga produkter har ökat under redovisningsåret. Den inestående pris- och utjämningsavgiften, som skall återbetalas åren 1958–1963, är inte av större betydelse i detta sammanhang.

Med hänsyn till alla dessa omständigheter torde det inte vara möjligt för Statens skogsindustrier att de närmaste åren kunna bidra med överskottsmedel från den egna rörelsen ens till täckning av normala reinvesteringar och kompletteringsinvesteringar. Ännu mindre torde det bli möjligt att räkna med överskottsmedel för finansiering av nya investeringsobjekt. Under åren 1956 och 1957 har bolaget inte till någon nämnvärd del kunnat självfinansiera sina investeringar. Med hänsyn till dessa omständigheter, som visar att bolagets ekonomiska ställning ingalunda är »konsoliderad»

trots de kapitaltillskott, som under senare år tillförts bolaget i och för en sanering genom bl. a. nedbringande av den onormala kortfristiga skuldbördan, förefaller det nu vara nödvändigt att en radikal genomgång av bolagets ekonomi kommer till stånd. Hittills har det alltid uppdragits åt bolaget självt att åstadkomma önskvärda förbättringar i detta hänseende. Det har dock visat sig att bolaget inte kunnat åstadkomma någon radikal förbättring härvidlag. Tendensen har varit och är att genom nya långfristiga lån reglera kortfristiga skulder. Inom en enskild industri skulle en sådan utveckling i längden bli ohållbar. Det torde vara möjligt, att bolaget exempelvis genom försäljning av någon av industrienheterna i andra delar av landet än Norrbotten kunde frigöra kapital. Bolaget har vissa industrier som exempelvis i statsrådet Klings utredning angavs såsom liggande utanför Statens skogsindustriers egentliga verksamhetsområde. Detta borde emellertid föregås av en expertundersökning, och vi vill därför förorda att en sådan kommer till stånd.

Vad slutligen lokaliseringsfrågan beträffar finns i Pitedalen sedan länge en cellulosaindustri i Munksund, tillhörande Svenska cellulosaaaktiebolaget. Industrien har en kapacitet på 70 000 ton. Denna fabrik är sålunda inte av den storleksordning att den — med hänvisning till vad som tidigare anförts i fråga om årskostnadens förhållande till storleken — fyller dagens och morgondagens krav. Utifrån sett förefaller det sålunda som om Cellulosa-bolaget ur ekonomiska synpunkter förr eller senare står inför nödvändigheten att utbygga densamma. Om i samma älv dal förlägges två cellulosa-industrier med var för sig inte tillräcklig storlek, måste detta innebära att de bägge industriernas utvecklingsmöjligheter blir begränsade, inte minst på grund av att de båda skall konkurrera om råvaran i samma älv dal.

Om det ändå anses att Statens skogsindustrier under alla förhållanden skall utbygga sin industri och staten här skall binda sig för stora omedelbara och framtida kapitalbelopp, borde åtminstone denna kapitalinvestering göras på det mest rationella sättet, nämligen genom att förhjälpa det statliga bolaget till utbyggnad av den redan befintliga cellulosaindustrien till en verkligt konkurrenskraftig enhet. Den kapacitetsökning man därigenom kan få för en avsevärt lägre kostnad än en nybyggnad och den billigare årsproduktion man därigenom kan åstadkomma för den marginalökning av produktionen, som därigenom kommer till stånd, talar för att en ökning av Statens skogsindustriers cellulosaproduktion bör ske genom utbyggnad av Karlsborg. Vi vill för vår del förorda en närmare prövning av detta alternativ, och härvidlag är vår uppfattning grundad på rent ekonomiska synpunkter med sikte på att svensk cellulosaindustri i den framtida konkurrensen torde vara nödsakad att utbygga befintliga enheter till större kapacitet.

Sammanfattningsvis vill vi alltså uttala, att vi bestämt vänder oss emot projektet Lövholmen i Piteå, som vi anser icke bör komma till stånd. Vi

förordar i stället att man omedelbart undersöker möjligheterna av en utbyggnad av cellulosafabrikerna i Karlsborg. Som tidigare framhållits har vi funnit det anmärkningsvärt, att man vid handläggningen av dessa frågor inte beaktat den enskilda industriens aktuella utbyggnader och planer på motsvarande områden. Om man anlägger allmänt nationalekonomiska synpunkter och vill planera för framtiden, är det inte riktigt att bortse från den redan befintliga industrien och dess förutsättningar. Ett samarbete mellan de olika industrierna skulle ur olika synpunkter kunna ge för framtiden goda resultat för utnyttjande av folkhushållets samlade resurser. Vi förordar därför en allsidig utredning omfattande såväl råvaruproblem som utvecklingsmöjligheter för skogsindustrierna i övre Norrland, där också den enskilda industrien bör vara företrädd.

Med hänvisning till vad som här anförts hemställes,

1. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsam utredning om på vad sätt staten tillhöriga cellulosaindustrier i Karlsborg kan utbyggas till en i dagens läge konkurrenskraftig kapacitet och att Kungl. Maj:t härefter hos riksdagen anmäler de kapitalbehov, som därigenom kan uppkomma för bolaget,
2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om att åtgärder måtte vidtagas för att Statens skogsindustriers ekonomiska ställning måtte saneras på ett tillfredsställande sätt och att en utredning i detta syfte vidtages med biträde av fristående expertis,
3. att riksdagen i avvaktan på dessa utredningars slutförande måtte avslå Kungl. Maj:ts framställning i Bil. 31 till årets statsverksproposition i vad avser aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier till ett belopp av 21 milj. kronor,
4. att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en allsidig och långsiktig utredning av såväl råvaruproblemen som de industriella utvecklingsmöjligheterna för skogsindustrierna i övre Norrland, varvid de synpunkter, som i motionen framförs, måtte beaktas.

Stockholm den 27 januari 1959

Ragnhild Sandström

Sven Antby

Ebbe Rydén
